

Synodalitou k obnově naplňování poslání partikulární církve

Jiří Brtník

V naší pastorálně-teologické práci¹ jsme dospěli k závěru, že je třeba obnovy synodality jako cesty k plodné pastoraci. Toto téma jsme dále rozvíjeli v naší disertační práci.² V ní jsme se ptali, jak jít úspěšně cestou obnovy diecéze, aby účinně naplňovala jí svěřenou misi být svátostí spásy. Stanovili jsme hypotézu, že nejlepší odpovědí na situaci, ve které se nám málo daří naplňovat naše poslání, bude právě synodální proměna. Pastorálním východiskem pro nás byla situace brněnské diecéze. Protože tato situace a její kontext jsou v mnohém podobné i ostatním českým partikulárním církvím, chceme zde předložit výsledky naší práce jako inspiraci i pro ně.

Metodou nám byl pastorálně-teologický postup – na jedné straně naslouchání na jedné straně Písmu a celé předávané a žité Tradici (kriteriologie; zejm. 1. část), na druhé straně zkoumání situace a rozlišování pobídek Ducha, novosti, která je Bohem v konkrétních dějinách a lidech darována (kairologie; 2. část). Prakticky to znamenalo analýzu a hodnocení literatury a pramenů, včetně rozhovorů se členy Božího lidu, kvantitativní analýzu argumentů, srovnávání, duchovní rozlišování a kritické ověřování. Tento postup zrodil pastorační imperativy a navržené cesty k jejich naplňování (3. část).

1. SYNODALITA V TRADICI, TEOLOGII A V MAGISTERIU PAPEŽE FRANTIŠKA

Pojem *synodality* byl v českých textech ještě před několika lety znám jen minimálně,³ ještě dnes je často chápán zúženě v jediném významu jako

¹ *Formace rodičů k předávání víry* [licenciátní práce], Olomouc: CMTF UP, 2019.

² *Synodalita a misijní poslání Božího lidu: proměna pastorace v brněnské diecézi jako odpověď na změnu epochy*, Olomouc: CMTF UP, 2023.

³ Články s tématem se začaly objevovat v posledních třech letech, zatím však chybí systematictější práce. Přitom se pojem používal v některých textech k plenárnímu sněmu, např. Miloš RABAN, *Sněm české katolické církve: Obnova synodality*, Praha: Vyšehrad, 2000.

„konání synody“ a někteří se obávají, že by tento koncept mohl ohrozit věrnost Tradici.⁴ Ve světě se začal používat asi od 90. let.⁵ Je neologismem, ale objímá obsah přítomný od počátku církve.

Důležitým krokem k rozvinutí zájmu o téma byl dokument Mezinárodní teologické komise (MTK) *Synodalita v životě a poslání církve* (SŽC)⁶ z r. 2018, který syntetizuje a rozvíjí, co o tomto tématu bylo dosud napsáno. MTK je zařazuje do kontextu dějin a tradice a pracuje v souladu s Františkovým magisteriem. Přináší nové důrazy: chápání synodality jako *kairos* současnosti, propojení s kolegiálitou, konverzi jako cestu k synodalitě a konečně chápání tří významů synodality (styl, struktury, konání synod; SŽC 70), což také znamená, že má duchovní podstatu a týká se způsobu jednání všech členů Božího lidu.

1.1 Obnova synodality v učení papeže Františka

Téma se dnes nejvíce rozvinulo díky místu, jaké mu dává Františkovo magisterium. Mnozí se shodují, že je pro papeže spolu s misí tématem centrálním,⁷ a to také v praxi⁸ a symbolických gestech.⁹ Ukazuje, že magisterium nepochází jen z charismatu papeže, ale sjednocuje rozlišování celého sboru biskupů, reprezentujícího celý Boží lid.¹⁰

Františkovo rázné vykročení na cestu konverze církve k synodalitě vychází z 2. vatikánského koncilu (který se vrací k praxi 1. tisíciletí)

⁴ Výraznou opozicí jsou tradicionalistické kruhy, vyhraňující se proti 2. vatikánskému koncilu. Opačným extrémem je chápání synodality jako demokratické struktury bez dostatečného respektu ke službám v církvi a duchovního rozlišování celku církve.

⁵ Pro podrobnější pohled na status quaestionis viz oddíl 1.1 naší dis. práce.

⁶ MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Synodalita v životě a poslání církve*, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021.

⁷ Roberto REPOLE, „Quale sinodalità per quale Chiesa,“ *Il Regno* 14 (2018): 411–415; Massimo FAGGIOLI, „Synod and synodality in Pope Francis’s words,“ *The Way* 59, č. 4 (2020): 89–100; ad.

⁸ Rada kardinálů, služby žen, katechisté, reforma římské kurie, ad. Srov. Massimo FAGGIOLI, *The liminal papacy of Pope Francis: Moving toward Global Catholicity*, Maryknoll, NY: Orbis books, 2020, s. 115n.

⁹ Už první gesta, např. žehnání lidu papeži, byla synodální. Srov. FAGGIOLI, „Synod and synodality...“; Jan BALÍK, „Synodalita pohledem papeže Františka,“ *Teologické texty*, 2014, č. 1.

¹⁰ Subjektem je tak v odlišnosti rolí celý Boží lid. Severino DIANICH, *Magistero in movimento*, Bari: Dehoniane, 2016, s. 63.

a „nové fáze“ jeho recepcce ve smyslu důsledného rozvíjení všech jeho principů.¹¹ Je to koncil, odkud jihoamerická teologie¹² a po této zkušenosti také František čerpají eklesiologii Božího lidu a synodální vizi. Dalším kořenem Františkova magisteria je praxe církví východní tradice (EG 246).

Poprvé o synodalitě František promluvil k delegaci patriarchátu Konstantinopole 28. 6. 2013 a v rozhovoru s A. Spadarem.¹³ Následně jeho *Evangelii gaudium* implicitně načrtává obraz církve synodální, udává směr pro její praxi a obsahuje „semena synodality“,¹⁴ zejm. 4 principy („čas je nadřazen prostoru“, což odkazuje na „cestu“ církve jako proces;¹⁵ „celek je nadřazen části“¹⁶ a zároveň „je víc než pouhý součet jeho částí“, což mj. pomáhá rozlišovat mezi univerzální a partikulární církví).¹⁷ Také výzva k zapojení celého Božího lidu je synodální podle koncilu.¹⁸ Ale „magnou chartou“, největším veřejným „posvěcením“ synodality, je *promluva k 50. výročí Synody biskupů ze 17. 10. 2015*:¹⁹ je zde používán

¹¹ FRANTIŠEK, *Putujícím Božímu lidu v Německu* z 29. 6. 2019; LUC FORESTIER, „Le pape François et la synodalité,“ *Nouvelle revue théologique* 137 (2015): 597–614; Ormond RUSH, „Inverting the Pyramid,“ *Theological Studies* 78 (2017): 299–325; Santiago MADRIGAL TERRAZAS, „¿Una nueva fase en la recepción del concilio?,“ in *En camino hacia una Iglesia sinodal*, ed. R. Luciani – M.ª Teresa Compte, Madrid: Fundación Pablo VI, 2020, s. 49–76; Rafael LUCIANI, „La reforma como conversión pastoral y sinodal,“ in *Reforma de estructuras y conversión de mentalidades*, ed. Rafael Luciani – Carlos Schickendantz, Madrid: Khaf, 2020, s. 173–202; ad.

¹² Srov. Silvia SCATENA, „De Medellín ad Aparecida,“ in *La riforma e le riforme nella chiesa*, ed. C. M. Galli – Antonio Spadaro, Brescia: Queriana, 2016, s. 248–267; Rafael LUCIANI, „Medellín as synodal Event,“ *Studia canonica* 53 (2019): 183–208; Alzirinha SOUZA, „La force de la « collégialité » aux conférences du CELAM,“ *Recherches de Science Religieuse* 107 (2019): 245–257.

¹³ „Intervista a papa Francesco,“ *Civiltà Cattolica* 3918 (2013): 449–477.

¹⁴ Dario VITALI, „Un popolo in cammino verso Dio: La sinodalità in *Evangelii gaudium*,“ Milano: San Paolo, 2018.

¹⁵ Např. v porozumění. Srov. Éamonn FITZGIBBON, „Together on the Way,“ *The Furrow*, 2017, October, s. 532–539.

¹⁶ FRANTIŠEK, *Putujícím Božímu lidu v Německu* z 29. 6. 2019.

¹⁷ EG 222–237.

¹⁸ Dále obraz společného kráčení (č. 33) a „vycházení“ lidu na cestě, naslouchání Duchu, také skrze lidi (zejm. 259, 268), docenění místních církví. Také *Laudato si'* předpokládá „synodální reformu“ církve, uskutečňující dialog, a synodální recepci. Francine CHAROY – Luc FORESTIER, „Réception et synodalité,“ *Transversalités* 139 (2016).

¹⁹ Srov. FRANTIŠEK, *Promluva k radě kardinálů* z 20. 9. 2021; FAGGIOLI, „Synod and synodality...“.

pojem „synodální církev“, „úplně synodální církev“,²⁰ zdůrazněno naslouchání, mluví se o úrovních synodality a je naznačena „synodalita“ s lidstvem.²¹

Dále se reforma a konverze k synodálnímu stylu začaly dít od *synod*,²² přestože původně spíše nesloužily jako synodální instituce.²³ Dnes se jimi staly, protože začaly být procesem účasti a naslouchání²⁴ a vza-ly vážně kolegialitu.²⁵ Začaly synodou o rodině s exhortací *Amoris laetitia*, nabídnutou synodální recepci. Zásadním krokem byla apoštolská konstituce *Episcopalis communio*,²⁶ která synodu přetvořila a začlenila do synodality, aby byla ústředním nástrojem synodality a „synodalizace“²⁷ církve: vzala vážně Boží lid a místní církve s organismy participace.²⁸ To se ukázalo i při synodě o Amazonii²⁹ a synodě „mladých lidí“ o mladých lidech (dialogem s nimi, důrazem na spoluzodpovědnost a zapojení). N. Becquart ji nazývá „laboratoří synodality“.³⁰ Jedním z jejích závěrů byl důraz na synodalitu jako cestu rozvíjení misie³¹ a výzva k synodální pastoraci (ChV 202n). Zcela zásadní pro synodalitu co do metody i ob-

20 Alphonse BORRAS, „La synodalité ecclésiale: Diversité de lieux et interactions mutuelles“, *Recherches de Science Religieuse* 107, č. 2 (2019): 275–276.

21 Srov. Antonio TERRACCIANO, „La sinodalità nella ricerca teologica“, in *La sinodalità al tempo di papa Francesco* 1, ed. Nikola Salato, EDB Edizioni Dehoniane Bologna, 2020, s. 15–36.

22 Ugo SARTORIO, *Sinodalità: Vers un nuovo stile di Chiesa*, Milano: Ancora, 2021, s. 20n.

23 Massimo FAGGIOLI, „Dalla collegialità episcopale del Vaticano II alla sinodalità della Chiesa per papa Francesco“, *Studi Ecumenici*, 2019, č. 3–4, s. 423–434.

24 Carlos M. GALLI, „Iglesia sinodal y sinodalidad de la iglesia“, in *La sinodalidad en la vida y en la misión de la Iglesia*, ed. S. Madrigal T., Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 2019, s. 175–205.

25 Piero CODA, „Préface“, in Orthasie M. HERIVONJILALAINA, *La synodalité du et dans le Peuple de Dieu aujourd'hui*, Bruyère-le-Châtel: Nouvelle Cité, 2015, s. 11–14.

26 Srov. Dario VITALI, „Sinodalità della chiesa e collegialità episcopale“, in *Sinodalità*, ed. R. Battochio – Livio Tonello, Sophia: Epistème, 2020, s. 265–322 ad.

27 Proces obnovování se církve podle její synodální podstaty: stylu, struktury i události.

28 Alphonse BORRAS, „*Episcopalis communio*, mérites et limites d'une réforme institutionnelle“, *Nouvelle revue théologique* 141 (2019): 66–88; FRANTIŠEK. *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody ze 17. 10. 2015*.

29 Srov. FAGGIOLI, „Synod and synodality...“.

30 Nathalie BECQUART, „Il Sinodo dei giovani, laboratorio di sinodalità“, *Note di pastorale giovanile*, 2020, č. 1, s. 19–39.

31 BISKUPSKÁ SYNODA: XV. ŘÁDNÉ GENERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ, *Mladí lidé, víra a rozlišování povolání: závěrečný dokument z 27. 10. 2018*, č. 118, 121, 123.

sahu je synoda probíhající od roku 2021,³² která však je – jako celé Františkovo magisterium – otevřená vývoji a růstu.

1.2 Základy synodality v dnešní teologii a v magisteriu papeže Františka

„Synodalitě“ rozumíme jako „společnému kráčení“ církve, přičemž ono „společně“ chápeme ve smyslu společenství všech členů, kteří mají plnou spoluzodpovědnost a účast na jejím životě a poslání podle darů a služby. Po srovnávání učení Františka a dokumentu MTK s teologií posledních desetiletí představíme základní rysy synodální církve.

Je přítomná v Tradici

Synodalitu můžeme vnímat již v biblickém obrazu Božího lidu, v jeho naplnění v Kristu a prvotní církvi (SŽC 11). Základ v Písmu je ukazován v chápání „cesty“, kterou je sám Kristus a život společenství těch, kdo žijí s ním (Mt 18,20),³³ podle jeho pravdy,³⁴ z jeho autority, charismat a poslání.³⁵ Kromě toho je zde ukazován rozměr synodality jako jednoty a potřebnosti všech členů (úďů) s růzností jejich charismat a služeb.³⁶ Pro synodalitu ve smyslu setkávání je důležité slavení eucharistie³⁷ či společné řešení problémů: za paradigma je považován Jeruzalémský koncil (prolínání univerzální zodpovědnosti církve s respektem k církvi

³² Srov. FRANTIŠEK, *Promluva při reflexi před zahájením synodního procesu* z 9. 10. 2021; Alois KŘÍŠŤAN, „Za synodální církev – změna postoje, nebo splnění pokynu?“, *Universum*, 2021, č. 3, s. 16–18.

³³ Tento verš považujeme za klíčové vyjádření synodality jako jednoty v přítomném Kristu; SŽC 103, 109.

³⁴ SŽC 3, 16; Santiago MADRIGAL T., „El enraizamiento de la figura sinodal de la iglesia en el desarrollo histórico de la revelación,“ in *La sinodalidad en la vida y en la misión de la Iglesia*, s. 81–109; ad.

³⁵ SŽC 17, 53.

³⁶ SŽC 18–19, 21–22, 47; Aldo MARTIN, „Appunti per un'ecclesiologia biblica a carattere sinodale,“ in *La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa*, ed. P. Coda – R. Repole, Bologna: Dehoniane, 2019, s. 19–28.

³⁷ Liturgie jako vzor a formativní událost synodality by zasloužila pozornost, také v lepším promyšlení textů přímluv či využívání eucharistických modliteb.

místní).³⁸ Synodalita se projevovala v praxi i teorii od počátku církve:³⁹ je podstatné, že otcové⁴⁰ rozuměli církvi jako *communio ecclesiarum* (SŽC 25),⁴¹ kde v čele každé partikulární církve stojí biskup, který ji zastupuje. Církev se shromažďovala a řešila věci společně.⁴²

Od 2. tisíciletí se synodalita projevovala výrazně odlišně. MTK se snaží ukázat vývoj pozitivně, ale v literatuře se mluví spíše o velkém oslabení synodality, zvl. stále více univerzalistickou orientací.⁴³ Jednota církve nebyla chápána jako jednota v mnohosti (subjektů, vč. místních církví s kulturami) a způsob vedení se stále více přiklání k autoritativnímu papežskému řízení, čímž se výrazně oslabila role partikulárních církví a synodalita obecně.⁴⁴ Hierarchické pojetí a odlišování mezi hierarchií (*ecclesia docens*) a laiky (*ecclesiaicens*) byly silnější než vědomí jejich společné identity a poslání.⁴⁵ Důvodem k pozitivnímu pohledu MTK je chápání, že jen synodalita mohla církev udržet věrnou jejímu poslání, proto musela být přítomna, i když v různé intenzitě a formách podle historického a kulturního kontextu (SŽC 24, 30).⁴⁶

Na myšlence, že to byl 2. vatikánský koncil, který se stal předpokladem obnovy synodality, se s MTK⁴⁷ shodne většina teologů. Ukazují, že se takto stal jejím předpokladem zejm. svou eklesiologií:⁴⁸ chápáním církve jako *communio* Božího lidu,⁴⁹ v němž každý je subjektem poslání podle svých charismat a služby (LG 12). Hierarchická struktura je až na

³⁸ SŽC 20, 42; Barbara REID, „Il pensare e l'agire sinodale e collegiale nel Nuovo Testamento,“ *Concilium* 57 (2021): 111–121.

³⁹ HERIVONJILALAINA, *La synodalité*, s. 57n; SŽC 9, 24, 42.

⁴⁰ SŽC, 1.2; MADRIGAL T., „El enraizamiento...“

⁴¹ VITALI, „Sinodalità della chiesa...“

⁴² Srov. Nicolas DURA, *Le régime de la synodalité canonique conciliaire, oecuménique, du Ier millénaire*, Bukurešť: Ametist, 1999, díl I.

⁴³ Srov. VITALI, „Sinodalità della chiesa...“

⁴⁴ SŽC 32n; Dokument ukazuje, že v dějinách trvaly snahy o lepší synodalitu.

⁴⁵ SŽC 35.

⁴⁶ Srov. Julia KNOP, „Communio hierarchica – communicatio hierarchica,“ *Synodalität in der katholischen Kirche*, ed M. Graulich – Johanna Rahner, Basel: Herder, 2020, s. 153–169.

⁴⁷ Obecně č. 5–6, 8–9, 40–41. Více podrobností v naší dis. práci v oddílu 1.3.4.

⁴⁸ Např. Michael CZERNY, card., „The Church becoming synodal, part I,“ https://www.thinkingfaith.org/sites/default/files/pdf/20210106_1_0.pdf [zveřejněno 2021, cit. 25. 1. 2021]; HERIVONJILALAINA, *La synodalité*, s. 79n.

⁴⁹ Srov. Michele G. MASCIARELLI, *Le radici del Concilio: Per una teologia della sinodalità*, Bologna: Dehoniane, 2018, s. 34n.; Santiago MADRIGAL T., „Sinodalidad e Iglesia sinodal,“ *Sal Terrae* 107 (2019): 871–885; SŽC 48.

druhém místě (LG 21–22; SŽC 54–55). Dále se stal koncil předpokladem synodality chápáním *communio ecclesiarum* (partikulárních církví; LG 23)⁵⁰ a obnovením kolegiality.⁵¹

Jak se využívaly plody koncilu? Za Pavla VI. z nich vychází Synoda biskupů,⁵² rozvoj biskupských konferencí, rady v partikulárních církvích (SŽC 40) a další prvky synodality. Pontifikát Jana Pavla II. však mnozí hodnotí jako dobu centralismu a zastavené recepce koncilu (EG 32), alespoň v myšlení a praxi římské kurie.⁵³ Ani nový CIC podle četných hodnocení synodální principy koncilu nepřeložil dostatečně.⁵⁴ Za Jana Pavla II. se však také udělaly kroky synodality prospěšné (SŽC 41), zvl. rozvíjení *eklesiologie communio* jako interpretačního rámce koncilu,⁵⁵ zkušenosti synod biskupských (co do obsahu zejm. synoda o laicích),⁵⁶ místních i regionálních.

Vyplývá z podstaty církve, lidu sjednoceného

Nejsvětější Trojici (LG 4)

„Církev a synoda jsou synonyma“ (Jana Zlatoústý; SŽC 3),⁵⁷ synodalita je církví konstitutivní (SŽC 1, 5, 49n, 57, 70, 103n, 120). Na tom se shodnou s Františkem téměř všichni teologové reflektující synodalitu.⁵⁸

⁵⁰ Eugenio CORECCO, „Struttura sinodale o democratica della Chiesa particolare?“, in *Miscelánea en honor de Juan Bacerril y Antón Miralles II*, ed. H. S. Otero, Madrid, 1974, kap. 1 a 5. Ač koncil chápe univerzální církev jako prvotnější než partikulární. Hervé LEGRAND, „La sinodalità al Vaticano e dopo il Vaticano II,“ in *Chiesa e sinodalità*, ed. Associazione Teologica Italiana, Milano: Glossa, 2007, s. 67–108; MTK odkazuje k důsledkům tohoto koncilního *společenství církví*: č. 40–41, 61, 85, 98.

⁵¹ SŽC 8, 10.

⁵² FRANTIŠEK, *Videoposelství k plenárnímu zasedání Papežské komise pro Latinskou Ameriku* z 26. 5. 2022.

⁵³ Např. CHIRON, „Synodalité...“

⁵⁴ Massimo FAGGIOLI, „Institutions of Episcopal Collegiality-Synodality after Vatican II,“ *The Jurist* 64 (2004): 224–246.

⁵⁵ Avšak tento koncept mohl mít i opačný efekt, když byl čten univerzalisticky.

⁵⁶ S větší konzultací s laiky. ChL obsahuje mnoho synodálních myšlenek i nástrojů. Též Jan Pavel II. použil pojem „synodalitas effectiva“ a „synodalitas affectiva“. LA CIVILTÀ CATTOLICA, „Sinodalità effettiva e affettiva nella «Christifideles laici»,“ *Civiltà Cattolica* 3330 (1989): 521–532.

⁵⁷ *Explicatio In Psalmum* 149. PG 55, 493; FRANTIŠEK, *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*

⁵⁸ Např. SALATO, „I fondamenti...“, G. ROUTHIER, „La sinodalità,“ *Concilium* 57 (2021): 111–121; Eugenio CORECCO – Hervé LEGRAND, „La sinodalità, dimensione inerente alla vita ecclesiale,“ *Vivens Homo* 16, č. 1 (2005): 6–42.

Církev „je“ a „musí být“ synodální. Jestliže jejím základem je Trojjediný Bůh, i její synodalita je účastí na něm a je jeho obrazem: on je zdrojem jejího společenství⁵⁹ a jednoty.⁶⁰ Nejen MTK,⁶¹ ale i mnoho teologů (odkazujících se na 2. vatikánský koncil) dává na tento základ velký důraz.⁶² Církev je (a musí být) spojená s Kristem, který ji shromažďuje, je v ní přítomný a volá k následování. A děje se tak jen v síle Ducha svatého.⁶³

Církev je synodální jako *communio* Božího lidu

Propojení s *eklesiologií communio* je asi nejzákladnější tvrzení MTK (č. 10, 38, 41–43, 48, 55, 58): Teologové jsou s ním v podstatě zajedno,⁶⁴ nicméně MTK o této souvztažnosti pojednává se zvláštním důrazem. Právě *communio* církve musí být synodální a skrze synodalitu se projevuje.⁶⁵ Celé *communio* – a zároveň každý pokřtěný – je subjektem (SŽC 55). MTK ukazuje také úzké propojení tohoto konceptu s eucharistickou podstatou církve. K církevnímu společenství dále patří setkávání se.⁶⁶ *Eklesiologie communio* však je neoddělitelná od konceptu církve jako dějinami putujícího Božího lidu (SŽC 6–7, 40).⁶⁷ Správné chápání synodality je spojeno s vyváženým poměrem těchto dvou pojmů: přílišný důraz na *communio* po koncilu je vyvažován důrazem na pojem Božího lidu v současném

⁵⁹ Alessandro CLEMENZIA, „La sinodalità come espressione delle *koinonia* trinitaria,“ in *La sinodalità al tempo di papa Francesco* 2, s. 23–44; SŽC 43; GALLI, „Iglesia sinodal...“

⁶⁰ Giuseppe RUGGIERI, *Chiesa sinodale* [e-kniha], Tolino IBS, Bari: Laterza, 2016, např. 7n, 81n, 105n.

⁶¹ Č. 42–48, 60, 64, 109, 116.

⁶² Dále MASCIARELLI, *Le radici del Concilio*, s. 37n; Nicola SALATO, „L’eclesiologia in una visione sinodale,“ in *La sinodalità al tempo di papa Francesco* 2, s. 45–58.

⁶³ HERIVONJILALAINA, *La synodalité*, s. 172–173; Francesco ASTI, „I fondamenti spirituali per una chiesa tutta sinodale,“ in *La sinodalità al tempo di papa Francesco* 2, s. 61–91; SŽC 19; MADRIGAL T., *Sinodalidad e Iglesia sinodal*.

⁶⁴ Např. CORECCO, „Struttura sinodale...“, MASCIARELLI, *Le radici del Concilio*, s. 58n; TISKOVÉ STŘEDISKO ČBK, „Grech: Církev je synodální, protože je společenstvím,“ <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/210722grech-cirkev-je-synodalni-protoze-je-spolecenstvim> [zveřejněno 22. 7. 2021, cit. 5. 6. 2023].

⁶⁵ SŽC 51, 54n.

⁶⁶ Nicola SALATO, „Per una chiesa sinodale,“ in *La sinodalità al tempo di papa Francesco* 1, s. 171–172; SŽC 70. Podrobněji „Konverze ke spiritualitě společenství jako základ pro synodální církev,“ in *Spiritualita diecézního kněze*, ed. Pavel Stuška, Olomouc: UP, 2022.

⁶⁷ Obsahuje též vztah mezi věčnou pravdou a dějinami, ve kterých se Tradice žije vždy originálním způsobem.

magisteriu.⁶⁸ Pojem *Božího lidu* znamená zejm. zdůraznění, že církev má za subjekty všechny partikulární církve a všechny pokřtěné,⁶⁹ kteří jako spoluzodpovědní mají při spolupráci participovat na Kristově prorockém poslání (EG 24, 120).⁷⁰ Synodalita umožní správně chápat hierarchii, poslání těch, kdo mají církev vést, a jejich vztah k Božímu lidu: jsou jeho součástí a jejich úkol je služebný.⁷¹ Synodalita je praxí, stylem, způsobem, duchem i realizací Božího lidu⁷² a jeho *communio*.⁷³

Církev je synodální na všech úrovních⁷⁴

- *Základní úroveň* synodality se většinou myslí celá církev jako *communio ecclesiarum* (partikulárních církví)⁷⁵ (SŽC 94n). Zvláštními nástroji této úrovně jsou služba římského biskupa,⁷⁶ koncil a synoda biskupů.

- Avšak jako *první úroveň* – což je posun oproti předchozímu učení⁷⁷ a nevylučuje se s předchozí úrovní – se označuje partikulární církev (č. 77n).⁷⁸ Zde začíná, protože se v ní Boží lid projevuje primárně. Jejím strukturálním projevem je na prvním místě diecézní synoda⁷⁹ (věc ce-

⁶⁸ Roberto REPOLE, *Il sogno di una Chiesa evangelica: L'ecclesiologia di papa Francesco*, Vatikán: Liberia Editrice Vaticana, 2017, s. 49n; Luc FORESTIER – Dominique WAYMEL, „Les laïcs dans l'Église aujourd'hui“, *Nouvelle revue théologique* 104 (2018): 554–571.

⁶⁹ DIANICH, *Magistero...*, s. 70n; pojem Božího lidu nestaví na viditelných hranicích toho, kdo není jeho součástí. Michele MASCIARELLI, *Parrocchia sinodale: Casa del popolo di Dio*, Todi: Tau Editrice, 2016, s. 53n.

⁷⁰ Bradford HINZE, *Prophetic Obedience: Ecclesiology for a Dialogical Church*, Maryknoll: Orbis Books, 2016.

⁷¹ Carlos M. GALLI, „La riforma missionaria della Chiesa secondo Francesco“, in *La riforma e le riforme...*, s. 37–65. Nemají nahrazovat, ale „moderovat“, dávat řád charismatům, aby církev plnila poslání. Ghislain LAFONT, *Petit essai sur le temps du pape François: Polyèdre émergent et pyramide renversé*, Maryknoll: Orbis books, 2017, s. 155.

⁷² Srov. FRANTIŠEK, *Pozdrav na prvním zasedání mimořádného shromáždění synody o rodině* z 6. 10. 2014; *Promluva ke členům Mezinárodní teologické komise* z 29. 11. 2019.

⁷³ Srov. FRANTIŠEK, *Promluva při reflexi před zahájením synodního procesu* z 9. 10. 2021.

⁷⁴ Carlos SCHICKENDANTZ, „Sinodalidad en todos los niveles“, in *La ecclesiología del Concilio Vaticano II*, ed. J. C. Caamaño – V. R. Azcuy – C. M. Galli, Buenos Aires: Agape Libros, 2015, s. 513–534.

⁷⁵ Eugenio CORECCO, „Sinodalità“, in *Nuovo dizionario di Teologia*, ed. G. Barbaglio, Milano: Paoline, 1982.

⁷⁶ Ve společenství s kolegiem biskupů.

⁷⁷ Carlos M. GALLI, „La figura sinodal de la Iglesia según la Comisión teológica internacional“, in *En camino hacia una Iglesia sinodal...* Charoy, s. 121.

⁷⁸ SARTORIO, *Sinodalità*, s. 44n.

⁷⁹ Eparchiální nebo „podobné shromáždění“, Alphonse BORRAS, „Sinodalità ecclesiale, processi partecipativi e modalità decisionali“, in *La riforma e le riforme...*

lého lidu), dále rady a sbor konzultorů (poradců).⁸⁰ Synodální má být i život ve farnostech.⁸¹

- Mezi nimi je ještě úroveň regionálních seskupení partikulárních církví s institucemi partikulárních koncilů a biskupských konferencí, zastupujících místní církev.⁸²

Synodální církev není parlament, ale spolupráce s Duchem svatým, proto je naslouchající a rozlišující

Že synoda není parlament, ale je v ní protagonistou Duch svatý, říká František často. Bez Otce, Ducha (ten dává kvalitativní skok)⁸³ a Krista by církev nebyla církví. Pán musí být přítomný (LG 6; EG 23).⁸⁴ František říká, že synodální církev je svátostí přítomnosti Ducha. Proto je jejím základem víra v Pána, který k ní mluví, úžas, klanění⁸⁵ a cesta pod vedením Ducha.⁸⁶ On obdarovává charismaty (EG 130) a ke každému mluví. Jeho slovo je možné v plnosti postihnout jen společně,⁸⁷ proto se všichni potřebují.⁸⁸ Kritériem se tak stává také vzájemné naslouchání celého lidu (ChV 205)⁸⁹ sobě a svému magisteriu. To vyžaduje též institucionalizovaný proces dialogu⁹⁰ a konzultace (EC 7).⁹¹ Toto naslouchání je součástí duchovního rozlišování, tj. rozpoznávání toho, kam Bůh církev vede.⁹²

⁸⁰ Juan I. A. O. DE CHINCHETRU, „L'esperienza canonica per la gestione sinodale di una diocesi,“ in *Pastori di una chiesa sinodale*, ed. Congregazione per i vescovi, Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2019, s. 101–117.

⁸¹ José S. J. PRISCO, „Las estructuras de la sinodalidad en la iglesia local,“ in *La sinodalidad en la vida...*, s. 141–174.

⁸² LEGRAND, „La sinodalità, dimensione inerente alla vita ecclesiale,“ s. 6–42.

⁸³ FRANTIŠEK, *Promluva ke členům Mezinárodní teologické komise* z 29. 11. 2019.

⁸⁴ MASCIARELLI, *Parrocchia sinodale*, s. 38n.

⁸⁵ FRANTIŠEK, *Homilie při mši svaté o slavnosti Těla a Krve Páně* z 6. 6. 2021.

⁸⁶ FRANTIŠEK, *Putujícím Božím lidu v Německu* z 29. 6. 2019.

⁸⁷ Ghislain LAFONT, *Petit essai...*, s. 11, 97, 141, 216n.

⁸⁸ FRANTIŠEK, *Meditace při mimořádné pobožnosti Urbi et Orbi* z 27. 3. 2020.

⁸⁹ FRANTIŠEK, *Pozdrav na prvním zasedání mimořádného shromáždění synody o rodině* z 6. 10. 2014.

⁹⁰ FAGGIOLI, *The liminal papacy...*, s. 102, 141.

⁹¹ Jean-F. CHIRON, „Sensus fidei et vision de l'Église chez le pape François,“ *Recherches de Science Religieuse* 104 (2016): 187–205.

⁹² FRANTIŠEK, *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*; Catherine CLIFFORD, „A dialogical Church,“ in *Go into the Streets!*, ed. T. Rautsch – R. Gaillardetz, New York: Paulist Press, 2016, 6. kap.; ASTI, „I fondamenti spirituali...“, SARTORIO, *Sinodalità*,

Církev není synodální jen uvnitř

Církev se otevírá „širší synodalitě“⁹³ se vzájemnou výměnou darů:⁹⁴ synodalita vede k ekumenismu⁹⁵ a ekumenismus k synodalitě.⁹⁶ O „synodalitě“ univerzálního bratrství MTK nemluví tak jasně jako *Fratelli tutti*, přípravný dokument synody 2021–2024 (č. 29) a teologové,⁹⁷ ale je tam tento rozměr určitým způsobem přítomný.⁹⁸

2. BOŽÍ LID ČESKÉ MÍSTNÍ CÍRKVE

V DOBĚ ZMĚNY EPOCHY A NOVÉHO SYNODÁLNÍHO PROCESU

Úkolem církve a konkrétně také pastorální teologie je zkoumat dobu, rozpoznávat znamení času, interpretovat je za pomoci lidského i duchovního rozlišování (EG 43) a volit (ChV 237),⁹⁹ jak nejlépe na Boží volání odpovídat. Proto se ptáme: V jakém kontextu se nacházíme? Jak plníme poslání? Jaká čteme znamení doby? Jakou Boží výzvou může být situace církve? Nakolik jí může být synodalita? S jakými rysy? Zkoumali jsme tuto otázku nejprve v kontextu celé světové společnosti, následně se zaměříme na Českou republiku a brněnskou diecézi.

s. 101n; SŽC 10, 42, 53, 68, 78, 94, 111–114; CLEMENZIA, „Sinodalità e discernimento comunitario,“ in *La sinodalità nella vita e nella missione della chiesa: Commento...* 2019..., s. 107–115.

⁹³ FRANTIŠEK, *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*; FAGGIOLI, *The liminal papacy...*, s. 77n, 113, 124n, 140n, 165n, 171n.

⁹⁴ MORANDINI, „Un dinamismo ecumenico,“ in *La sinodalità nella vita...*, s. 83–92; TERRACCIANO, „La sinodalità...“, GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY, *Přípravný dokument...*, č. 28, 30.

⁹⁵ MADRIGAL T., Sinodalidad e Iglesia sinodal.

⁹⁶ SŽC 9, 31–36, 38, 115n; Piero CODA, „La sinodalidad como oportunidad ecuménica,“ in *La sinodalidad en la vida y en la misión de la Iglesia*, s. 175–205; HERIVONJILALAINA, *La synodalité*, s. 169–170.

⁹⁷ Carmelo TORCIVIA, „Per una chiesa sinodale di fratelli e sorelle,“ in *Synodalità*, ed. R. Battochio – L. Tonello, s. 201–223; též magisterium Pavla VI.

⁹⁸ SŽC 103n.

⁹⁹ XV. ŘÁDNÉ GENERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ, *Mladí lidé, víra a rozlišování...: Instrumentum laboris* z 8. 5. 2018, č. 2, 4, 73, 137–139; FRANTIŠEK, *Let us Dream*, New York: Simon & Schuster, 2020, II., s. 40.

2.1 Změna epochy, týkající se celého světa i církve

Podle Františka se nacházíme v době „změny epochy“.¹⁰⁰ Mnoho teologů s jeho četbou *znamení času* souhlasí.¹⁰¹ Je komplexní krizí,¹⁰² charakterizovanou neustálou a akcelerující změnou,¹⁰³ což ještě uspišila pandemie a válka: dotýká se sociokulturní oblasti (EG 66), je krizí antropologickou (popření primátu člověka a jeho exkluze; EG 61)¹⁰⁴ i společensko-ekologickou. Patří sem i velká chudoba a uprchlická krize. Jednou z nejvíce zmiňovaných příčin je nová fáze technické revoluce – digitalizace a virtuální realita (ChV 88–90).¹⁰⁵ Změny jsou globální.¹⁰⁶ Tato transformace se nejspíš nastrovala modernou,¹⁰⁷ která dala primát individuální subjektivitě, jež „osvobodila“ ze sociální struktury a rozštěpila sociální prostředí na pluralitu aktérů. Naše doba se vyznačuje sílící individualizací s potřebou uznání a zapojení vlastní svobody, což vede k rostoucí

¹⁰⁰ THE FIFTH GENERAL CONFERENCE OF THE LATIN AMERICAN AND CARIBBEAN BISHOPS' CONFERENCES, *Concluding Document*, Aparecida, 2007, 2.1; VG 3; EG 41, 52; *Promluva na V. národním kongresu italské církve ve Florencii* z 10. 11. 2015; *Promluva k biskupům Brazílie v Rio de Janeiro* z 27. 7. 2013; FRANTIŠEK, *Let us Dream*, II, s. 4–12; Srov. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY, *Přípravný dokument...*, č. 4.

¹⁰¹ Christoph THEOBALD, „Urgences théologiques et pastorales,“ *Lumen Vitae* LXXV, č. 1 (2020): 97–112; Tomáš HALÍK, *Odpoledne křesťanství: Odvaha k proměně*, Praha: NLN, 2021, s. 13n, 131n, 145n; Giordano FROSINI, *Una Chiesa di tutti: Sinodalità, partecipazione e corresponsabilità*, Bologna: Dehoniane, 2014, s. 11; Roberto REPOLE, *Église synodale et démocratie: Quelles institutions ecclésiales pour aujourd'hui?*, Paris: Éditions jésuites, 2016, s. 6–72; ad.

¹⁰² FRANTIŠEK, *Promluva na videokonferenci o globálně vzdělávacím paktu* z 15. 10. 2020; Stella MORRA, „Per una sinodalità praticabile,“ in *La sinodalità nella Chiesa*, ed. Arcidiocesi di Milano, Milano: Centro ambrosiano, 2018, s. 51–68.

¹⁰³ Srov. Arnaud JOIN-LAMBERT, „La mission chrétienne en modernité liquide,“ *Études*, 2017, č. 9, s. 73–82.

¹⁰⁴ FRANTIŠEK, *Videoposelství pro konferenci americké neziskové organizace TED* z 10. 10. 2020.

¹⁰⁵ Srov. Pavel AMBROS, „Uchováme si lidskou tvář v době sociální nákazy?,“ <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=32083> [zveřejněno 20. 12. 2020, cit. 16. 8. 2022].

¹⁰⁶ Massimo FAGGIOLI, „The Running of a Multicultural World Church in Global Times,“ in *Envisioning Futures for the Catholic Church*, ed. S. Hellemans – P. Jonkers, Washington: The Council for Research in Values and Philosophy, 2018, s. 281–300.

¹⁰⁷ Marcel GAUCHET, „À la découverte de la société des individus,“ *Débat* 210 (2020): 39–51; P. ASOLAN, *Il pastore in una chiesa sinodale: Una ricerca odegistica*, Vaticano: Lateran university press, 2017, s. 21, 187n, 338n; G. VIAN, „The papacy in the Current Age,“ in *Le pontificat romain dans l'époque contemporaine*, ed. G. Vian, Venezia: Ca' Foscari, 2018, s. 237–242.

autonomií.¹⁰⁸ V extrému se projevuje individualismem¹⁰⁹ (EG 67, 78; AL 32n), který uzavírá v partikularismech,¹¹⁰ postihuje společenství,¹¹¹ izoluje, vede k osamění¹¹² (AL 33), přeceňování vlastního subjektu (EG 1, 70) či prvenství vlastních zájmů (*Gaudete et exsultate* 108, dále GEx), což se týká i věřících a kněží.¹¹³ O to více lidé pociťují potřebu vztahů. To vše je výzvou vytvářet pravé společenství. Podobu religiozity ovlivnila sekularizace, která způsobila, že náboženství již není základem společenské integrace.¹¹⁴ Instituce (i církve) ztrácejí autoritu a jsou pro lidi důležité natolik, nakolik naplňují jejich individuální potřeby.¹¹⁵ Na druhé straně je pozitivní výzvou volání po spolupráci a participaci.¹¹⁶ Klíčové události, které se rýsují na obzoru celé lidské rodiny,

vyžadují ducha a kulturu setkávání a vzájemného naslouchání, dialogu a spolupráce. Nespokojenost v konfrontaci se způsoby a strukturami účasti v demokratických společnostech, pokušení uzavírat se v partikularismech, nebezpečí autoritářství a diktatur ekonomických mocností a technokracie vyžadují bdělost a vizi, zapojení, kompetence a obnovené úsilí. Odtud požadavek nabídnout místa a procesy adekvátní formace a efektivního učení se dialogu a participace.¹¹⁷

Důraz na individualitu s sebou nese jednak *pluralitu*, která může být obohacením, ale zároveň i pluralismus, který způsobuje obtížnost komunikace a fragmentarizaci, přesouvání aktivity do zájmových skupin.¹¹⁸ Není to vše výzvou hledat formy, které budou sjednocovat a zároveň umožňovat rozličnost? Není to synodalita, která může na mnohé

¹⁰⁸ Michel SERRES, *Palečka: Esej o digitální revoluci*, Milano: Karolinum, 2020, s. 13–14.

¹⁰⁹ FRANTIŠEK, *Promluva k římské kurii* z 21. 12. 2020; *Let us Dream*, II, s. 23, III, s. 9.

¹¹⁰ CODA, „Il cammino della chiesa del terzo millennio“. s. 9–28.

¹¹¹ Srov. Věra KUČAŘOVÁ A KOL., „Zpráva o rodině,“ https://www.mpsv.cz/documents/20142/578124/Zprava_o_rodine.pdf/7e790f82-3a57-f621-09b5-80e52aa59c31 [zveřejněno 2017, cit. 10. 8. 2022], s. 21, 50, 52.

¹¹² Srov. BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉ, „Shrnutí výstupů synodálního procesu za brněnskou diecézi,“ s. 2.

¹¹³ KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Dar kněžského povolání: Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis* z 8. 12. 2016, č. 41 (dále RF).

¹¹⁴ Christoph THEOBALD, „La recomposition du catholicisme européen en débat,“ *Revue théologique de Louvain* 44 (2013): 481–517.

¹¹⁵ Madard KEHL, *Kam kráčí církev? Diagnóza doby*, Brno: CDK, 2000, s. 17, 23.

¹¹⁶ Srov. FRANTIŠEK, *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*

¹¹⁷ CODA, „Il cammino della chiesa...“, s. 18 [vlastní překlad].

¹¹⁸ Srov. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY, *Přípravný dokument...*; Aleš OPATRNÝ, „Rodina a krize,“ in *Evangelium pro rodinu dnešní doby*, ed. P. Ambros, Olomouc: Refugium, 2014, s. 159.

jmenované tendence odpovědět,¹¹⁹ která důvěřuje v každého, doceneňuje jeho dary a charismata a povzbuzuje k dorůstání jeho originálnímu povolání¹²⁰ a k osobnějším vztahům?¹²¹ Eklesiologie Božího lidu nebyla dostatečně uváděna do praxe, což se projevovalo klerikalismem, a mohlo to vést i ke zneužívání na různých úrovních.¹²² Laici však chtějí být protagonisty církevního života. Zvlášť intenzivně v *Evropě*¹²³ včetně *České republiky* se projevuje krize předávání víry (EG 11). Problémem je mj. úbytek a přetíženost kněží, zároveň však může být šancí, aby se znovu našlo místo laiků v poslání celého Božího lidu. Ač se zdá, že se reforma církve započatá koncilem v Evropě dlouho nedařila, toto prorocké slovo svědčí, že tomu tak nebylo úplně:

Tváří v tvář se opakujícím rozdělením a střetům musí různé místní církve v Evropě [...] usilovat o to, aby byly pravým místem a nástrojem společenství celého Božího lidu ve víře a lásce. Ať proto pěstují atmosféru bratrské lásky, žité s evangelní radikálností ve jménu Ježíše a jeho lásky; ať rozvíjejí přátelské vztahy, komunikaci, spoluzodpovědnost, účast, misijní povědomí, pozornost a službu; ať jsou prodchnuty postojem úcty, přijetí a vzájemného bratrského napominání [...], postojem služby, vzájemné podpory [...]; ať se vynasnaží vést pastorační, která při zhodnocení všech oprávněných odlišností, rozvíjí srdečnou spolupráci při zhodnocení všech věřících [...]. Tímto způsobem budou samy církve prodchnuté společenstvím, které je projevem Boží lásky [...], mnohem zářivějším odleskem Trojice, ale i znamením, které oslovuje a vybízí k víře.¹²⁴

Epochální krize je šancí pro epochální reformu (ChV 102). Shrnuté aspekty „změny doby“ ukazují, že nikdo se nezachrání sám.¹²⁵ Není to synodální obnova, která sama je znamením doby a která může pomo-

¹¹⁹ Nathalie BECQUART, „Évangéliser la génération CO,“ *Lumen Vitae* LXXIII (2018): 151–159; FRANTIŠEK, *Let us Dream...* č. II., s. 30.

¹²⁰ Vladimír SMĚKAL, „Osobnosti tvoří dějiny – psychologie a antropologie,“ in Brněnská diecéze 1777–2007, ed. P. Nešpor – J. Doleželová, Brno: Biskupství brněnské, 2007, s. 187; včetně různosti rolí kněží.

¹²¹ Hana ŠLECHTOVÁ, „Fenomén sociálního vyloučení jako výzva pro pastorační praxi,“ in *Brněnská diecéze...*, s. 159–165.

¹²² GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY, „Za církev synodální: společenství, spoluúčast a poslání: přípravný dokument ze 7. 9. 2021,“ č. 6.

¹²³ Christoph THEOBALD, „Urgences théologiques et pastorales,“ *Lumen Vitae* LXXV (2020): 97–112.

¹²⁴ JAN PAVEL II., *Ecclesia in Europa* z 28. 6. 2003, č. 28.

¹²⁵ SVOJ. FRANTIŠEK, *Videoposelství pro plenární shromáždění Papežské komise pro Latinskou Ameriku* z 27. 5. 2022; GS 1; EG 177, 186–188, 197–198; HALÍK, *Odpoledne křesťanství*, s. 20n, 39n, 139n, 172n.

ci církvi stát se pravým „znamením mezi národy“, synodalita, schopná rozšířit se na synodalitu univerzálního bratrství (FT)? Není synodalita dokonce nutná, chceme-li být dnes Kristovou církví?

2.2 Vývoj synodality v brněnské diecézi a v české místní církvi

I v místní církvi v naší zemi převládalo v *posledních staletích* tridentské paradigma, zejm. rozdělení církve na učící a slyšící.¹²⁶ Až jako reakce na sekularizaci začala růst potřeba zapojení laiků, kteří mohli katolické hodnoty prosazovat politicky a ve spolcích. Po zapojení laiků se začíná rodit vědomí jejich poslání.¹²⁷ Brněnská diecéze byla jedinou, ve které proběhly ve 20. stol. řádné synody: v r. 1934 se zabývala i laiky, rozhodovala však spíše o laicích bez laiků. Vše bylo stále téměř výlučně řízeno kleriky.

Protivenství *totality* pomohla církvi ke konverzi k podstatnému: „Doba krize je dobou rekapitulace [...], kritického rozlišování [...]; je dobou obnovy a misijního znovuzrození ve světle současného momentu církve, jakož i potřeb, utrpení a nadějí současného lidstva. Krize nás nutí růst.“¹²⁸ Byla zkušeností, že instituce není nejpodstatnější: církev byla chápána více jako osobní a vnitřní skutečnost, podle které se tvoří její institucionální podoba. To pomohlo docenit charismatický rozměr, potřebu mentality bratrství a reálného společenství v církvi. Dobové myšlenky o vztahu kleriků a laiků odpovídaly v mnohém dnešnímu pojetí synodality. Např. B. Bouše vyzýval kněze, aby se o záležitostech farnosti často radili s laiky a povzbuzovali je k naplňování jejich zodpovědnosti za společné poslání. Měli se učit přijímat i jejich kritiku a doprovázet jejich svobodu s láskou.¹²⁹ Vzácné zkušenosti církve (včetně té skryté) v době komunismu bychom měli věnovat pozornost.

Neměli bychom opominout velkou „synodální“ událost, jež je v jejím dokumentu hodnocena jako „velké uvedení do plnější realizace syno-

¹²⁶ Pavel AMBROS, *Doprovázet, rozlišovat a integrovat: uvedení do pastorální antropologie*, Olomouc: Refugium, 2016, s. 9n.

¹²⁷ Vojtěch NOVOTNÝ, „Česká katolická eklesiologie na počátku druhé poloviny 20. století,“ in *Česká katolická eklesiologie druhé poloviny 20. století*, ed. V. Novotný, Praha: Karolinum, 2007, s. 33–34.

¹²⁸ FRANTIŠEK, *Promluva ke členům hnutí Comunione e liberazione* z 15. 10. 2022.

¹²⁹ Jan RÜCKL, „Eklesiologie Bonaventury Bouše OFM,“ in *Česká katolická eklesiologie...*, s. 163.

dality“ (ŽiP¹³⁰ 367) naší církve: *proces plenárního sněmu*. Byl krokem k synodalitě? Z hodnocení vyplývá, že pokus o „sjednocení“ církve příliš úspěšný nebyl a převládl pesimismus. Vypadá to, že na lidský cíl se kladl větší důraz než na Boží působení a duchovní rozlišování, že chyběla společná vůle a byla často přítomna skepse. Uvádí se strach z názorů laiků,¹³¹ nedostatečně rozvinutá synodalita a sněmovní fungování,¹³² struktury dialogu a systematická synodální práce¹³³ a různé nezralé postoje.¹³⁴ Následně chyběla vůle pokračovat¹³⁵ synodami a nepodařilo se zahájit „trvalý dialog Božího lidu“. Přesto proces přinesl plody: vybudil k přemýšlení nad plody koncilu a ke snaze o spolupráci, diskusi a hledání řešení. Nevíme, kde bychom byli, kdyby sněm neproběhl. Přes kritiku má podle P. Ambrose sněm zásluhu na něčem zásadním, co je historicky těžko postihnutečné: dění duchovní při předávání Kristova poselství, jež formuje. Hlavním přínosem nejsou „počitatelné“, lidsky plánované změny, ale společná cesta učení se přijímat Boží obdarování.¹³⁶ Tuto zkušenost jsme snad zúročovali:

Sněmovní práce ukázala přes všechny nedostatky a oprávněné kritiky, že duch koncilu katolickou církev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku neopustil. Všem účastníkům sněmovního procesu [...] vyslovujeme uznání a vděčnost. Učíme se, dorůstáme teprve do plnosti poznání pravdy. Celou námahu, nedostatky, vítězství a prohry můžeme shrnout těmito slovy: Vyšli jsme na tuto cestu společně a nechceme putovat jinak. Kráčíme společně k tomu, „co říká Duch církevním obcím“ (Zj 2,7). (ŽiP 12)

Přes skeptická hodnocení synodality české místní církve¹³⁷ nám zkušenost v širším kontextu ukazuje, že se synodalita rozvíjela, alespoň

¹³⁰ *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě: Závěrečný dokument plenárního sněmu katolické církve v ČR*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

¹³¹ Srov. Michal KAPLÁNEK, *Znamení naděje: Česká církev ve světle závěrečného dokumentu plenárního sněmu*, Brno: CDK, 2016, s. 63, 126.

¹³² Srov. OPATRŇÝ, „Poučení z Plenárního sněmu,“ <https://www.youtube.com/watch?v=ORpEFQ3OCUI> [zveřejněno 12. 10. 2021, cit. 22. 3. 2023].

¹³³ Srov. Pavel AMBROS, *Setkávejte se a nechte se poslat*, Olomouc, Refugium, 2004, s. 32–37.

¹³⁴ Srov. tamtéž, s. 85.

¹³⁵ Srov. Jan MAZANEC, „Anketa s účastníky druhého zasedání plenárního sněmu,“ *Katolický týdeník* 30 (2005).

¹³⁶ AMBROS, *Setkávejte se a nechte se poslat*, s. 21, 148.

¹³⁷ RABAN, *Sněm české katolické církve*, s. 109; Damián NĚMEC, „Diocesan Synods in the Czech Lands – an Unused Instrument?,“ *Revue církevního práva* XXVII, č. 3 [83] (2021): 29.

v době pronásledování. V porevolučním vývoji však mohly převažovat snahy po obnově tradic, institucí, struktur a lidského úsilí nad otevřeností Ducha.¹³⁸

O dnešním stavu nám může mnoho říci probíhající *synoda o synodalitě*. Na celkové zhodnocení bude třeba čas. Abychom se však o vsazená a vzrůstající semena mohli starat, potřebujeme proces od začátku sledovat. Co se již podařilo? Co je výzvou pro dnešek i pro další etapy? Ozývají se obavy z „neodborného“ vyjadřování laiků. Mluvit však ještě neznamená rozhodovat. Když se vrátíme k podstatě synody, hlavní metodou je naslouchání: nejen v modlitbě a duchovním rozlišování přímo Bohu, ale také ve vzájemném naslouchání a společné reflexi celého Božího lidu a jeho zástupců. Kroků naslouchání celému lidu bylo asi dvojnásobek oproti krokům pastýřů, kteří následně rozlišují a rozhodují (i když jsou také často přítomní i při rozlišování celého lidu). Považujeme tuto metodu za dobrý příklad synody i na úrovni místní. Celý proces je dialogický: na naslouchání a konzultace navazuje rozlišování a rozhodování pastýřů, jimiž je proces vždy završen.¹³⁹ Tento dialog by však měl být transparentní.

Pokusíme se nyní zhodnotit dosavadní průběh, nejprve co se podařilo: byl (zkoumáno v brněnské diecézi) zdůrazňován základ synodality – naslouchání sobě navzájem i Bohu – a dobře se uvádělo do smyslu procesu. Jeví se nám, že se toto naslouchání ve skupinách s metodou modlitby a rozlišování dařilo uvádět do života a věřící se učili synodalitě.¹⁴⁰ Byly farnosti, které udělaly se synodou dobrou zkušenost a kde nastartovala něco nového a stala se možností setkání s různými lidmi a pohledy i učením spolurozhodování. S výjimkou začátku procesu (což bylo dáno zejm. časovými možnostmi) se v brněnské diecézi dařilo dobře komunikovat. Oceňujeme, že biskupové svěřili důvěru synodálním týmům a že se do národní (i brněnské) syntézy dostala různost hlasů. V brněnské diecézi je pak důležité, že se v procesu pokračuje (např. synodální setkání v listopadu 2022), komunikuje a že se uvádí do života. Z nedostatků jmenujme málo času a celocírkevně pozdě dodávanou me-

¹³⁸ Srov. AMBROS, *Setkávejte se a nechte se poslat*, s. 106; Josef ŠPLÍCHAL, „Mé chápání a prožívání Církve,“ in *Česká katolická eklesiologie...*, s. 249. Více v 2. kap. dis. práce.

¹³⁹ GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY, *Dopis diecézním biskupům, eparchiálním biskupům* z 26. 1. 2023.

¹⁴⁰ Srov. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY, *Towards a spirituality for synodality* ze 14. 5. 2022, s. 5.

todiku, což negativně ovlivnilo místní fáze, kde nebylo dost prostoru na proces a organizaci společného rozlišování. Některým farnostem se nepodařilo synodu využít jako nástroj spolurozhodování, např. někteří chtěli prosazovat svoje pohledy bez ohledu na druhé nebo synoda nebyla farářem dostatečně podpořena. Na diecézní úrovni chyběla navržená duchovní příprava a byla malá účast na synodních liturgiích. Za největší nedostatek považujeme do značné míry chybějící komunitní rozlišování ve vyváženosti celého Božího lidu mezi laiky a pastýři: předlohy syntéz pojmenovaly realitu a hlasy věřících, ale následně se téměř vůbec nedařilo o nich na setkáních vést otevřený dialog a reflexi, které by se promítly do finální verze syntéz. Je stále cítit jakási nevyváženost, polarita, nedůvěra mezi biskupy a ostatními členy Božího lidu: na jedné straně obava z kritiky a „nepravdivosti“¹⁴¹ laiků, z jejich příliš velké spoluúčasti na rozhodování, z transparentnosti, která by více vysvětlovala důvody odlišení se od hlasu věřících,¹⁴² na druhé straně nedůvěra v charisma biskupů v rozhodování (*decision taking*), jehož správné používání je však opětovně cirkulárně vázáno na jejich skutečný dialog se všemi členy Božího lidu. Naději dává stanovený cíl v procesu pokračovat¹⁴³ a učit se, „aby se synodalita stala komunikačním modelem naší církve.“¹⁴⁴

2.3 Výzvy synodality v brněnské diecézi

Na základě výsledků našeho dosavadního zkoumání pramenů, ale i vlastního kvalitativního výzkumu¹⁴⁵ a výzkumných rozhovorů mezi

¹⁴¹ Někdy opodstatněně biskupové hodnotili některé příspěvky jako duchovně a odborně nezralé. Na druhou stranu není třeba se bát všemu naslouchat, protože vyslovený názor je příležitostí reagovat, učit, uzdravovat.

¹⁴² Tato zásada vysvětlovat od Božího lidu odlišná rozhodnutí je zakotvena např. v Biskupství plzeňské, *Směrnice pro službu pastoračních rad farností v plzeňské diecézi* z 20. 12. 2019, č. 2.1–2.3, jedné z nejnovějších stanov.

¹⁴³ J. GRAUBNER – BISKUPOVÉ ČR, „Povzbuzení a výzva k pokračování synodálního procesu v ČR,“ <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/220721povzbuzeni-a-vyzva-k-pokracovani-synodálního-procesu-v-ceske-republice> [zveřejněno 21. 7. 2022, cit. 29. 7. 2022]. Byla biskupy vyjádřena „používat synodální metodu [...] tam, kde se ukáže být vhodná.“ Toto vyjádření může skrývat neúplné pochopení synodality, která je vhodná všude. Pro podrobnou analýzu procesu viz oddíl 2.2.3 naší disertační práce.

¹⁴⁴ Marie Pospíšilová – Petr ŠIKULA, *E-mail kněžím a koordinátorům brněnské diecéze* z 8. 7. 2022.

¹⁴⁵ Viz oddíl 2.2.4 naší dis. práce.

členy Božího lidu brněnské diecéze bylo vrcholem práce hodnocení situace a nastavených pravidel, praxe a vize (biskupa i synody) struktury diecéze. Porovnávali jsme je se stanovenými teologickými základy církve. Na základě srovnávání praktického obrazu církve, vyplývajícího z těchto základů,¹⁴⁶ a reality brněnské diecéze v širším kontextu jsme pojmenovali:

- slabost takového vztahu s Pánem, který by se projevoval ve vztazích, evangelijní službě a poslání; nicméně touha po tom je;

- touhu po *společenství* v širším smyslu, tedy nejen uvnitř společenství, ale i s lidmi na okraji (fyzicky, sociálně i duchovně) a mimo viditelné hranice církve, což je v souladu s misí; nedostatky v ekumenismu;

- nedostatečně rozvinutou *zodpovědnost* laiků na jedné straně, klerikalismus kněží, na nichž stojí často velmi mnoho, na straně druhé;

- malou účast a umění v duchovním pastoračním *rozlišování* (nejen v radách);

- nedostatečné naslouchání, komunikaci a možnosti *dialogu*;

- že poslání celého lidu *svědčit o evangeliu* není v diecézi, jejích strukturách a farnostech jasně na prvním místě, což souvisí s nedostatky v žitém společenství a v evangelijní spiritualitě. Národní syntéza k tomu říká: „Téma poslání se oproti tématu *společenství* a *spoluúčasti* ožívá méně často [...]. Mnozí účastníci konstatují, že církev je spíše uzavřená [...]. Nemá jít o aktivismus za každou cenu, nýbrž o *naplňování misijního poslání ve všem, co konáme* [...]. Jádrem hlásání církve v jakékoli době a jakékoli formě je *dle skupinek autentická radost z Boha, hlásání naděje a primátu Boží lásky*. Jako nezbytný předpoklad pro evangelizaci a hlásání je vnímáno *vzdělávání ve víře, formace* [...], *malá společenství ve farnostech*. Je zmiňován *nutný zřetel na lidi jakkoli marginalizované*. Více než na veřejnou evangelizaci je kladen důraz na *vztahy, na pozorný, naslouchající a láskyplný přístup k lidem, na osobní svědectví*.“¹⁴⁷

Ač můžeme na závěr konstatovat, že procházíme změnou epochy, pojmenovali jsme pro pastorační konkrétnější kritéria utvářející podobu odpovědi Božího lidu: malou plodnost svědectví, ať už na rovině společenství, které nežije jako jeden Boží lid v lásce, tak na rovině samotného nasazení pro hlásání evangelia slovem i milosrdenstvím.

¹⁴⁶ Z nich jsme v oddíle 2.2.5.1 načrtli obraz synodální diecéze.

¹⁴⁷ Národní syntéza: Synoda o synodalitě z 6. 7. 2022, s. 10.

3. PASTORAČNÍ IMPERATIVY PRO OBNOVU SYNODALITY NAŠICH DIECÉZÍ

Jak reagovat na pojmenovanou situaci církve a světa, ve kterém žije a má plnit své poslání? Co udělat, aby jej naplňovala s Boží plodností? Jak o tom mluví teologie synodální církve a magisterium?

*Církev nemůže naplňovat své poslání bez mnohostranné účasti všech pokřtěných, a proto musí být synodální.*¹⁴⁸ synodalita má potenciál udržovat církve v neustálé reformě¹⁴⁹ – obnově k její podstatě (SŽC 104), tedy také k misii hlásat evangelium.¹⁵⁰ Jedním z podstatných darů pro tuto obnovu je *sensus fidei* (*fideliūm*), které však má v plnosti jen celek Božího lidu.¹⁵¹ *Communio* církve – Kristovo tělo – je jednotou v mnohosti, je složené z mnoha údů s různými charismaty¹⁵² a službami, ale zároveň je i hierarchické: obsahuje *všechny* (celý Boží lid včetně pastýřů), *některé* (kolegium biskupů, na úrovni partikulární církve kněžstvo a lidi pověřené zastupovat Boží lid)¹⁵³ a *jednoho* (papeže, v diecézi biskupa).¹⁵⁴ Přes různorodost participace jsou však tyto jednotlivé subjekty Božího lidu v cirkulárních vztazích¹⁵⁵ a spolupracují (SŽC 22, 64): *všichni* se účastní rozlišování (SŽC 111–114)¹⁵⁶ rozhodnutí, modlí se, naslouchají,¹⁵⁷ ve-

¹⁴⁸ SŽC: č. 10, 48, 58, 70, 103; MADRIGAL, „El enraizamiento...”

¹⁴⁹ Srov. Carlos SCHICKENDANTZ, „La reforma de la Iglesia en clave sinodal,” *Teología y Vida* 58 (2017): 36–60; LUCIANI, „Reforma, conversión pastoral y sinodalidad,” s. 165–188.

¹⁵⁰ Srov. Giacomo CANOBBIO, „Sulla Sinodalità,” *Teologia* (Brescia Italia settentrionale) 41 (2016): 249–273; A. SPADARO – Carlos M. GALLI, „The Synodal Church,” <https://www.laciviltacattolica.com/the-synodal-church> [zveřejněno 9. 8. 2013, cit. 14. 2. 2022].

¹⁵¹ LG 12, DV 10; EG 119; SŽC 9, 56; MTK. *Il sensus fidei z r. 2014*; RUSH, „Plenary Council Participation and Reception,” <https://plenarycouncil.catholic.org.au/wp-content/uploads/2018/05/OrmRushParticipationReception.pdf> [zveřejněno 2016, cit. 8. 9. 2021]; FRANTIŠEK, *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*; *Promluva na zahájení 74. plenárního zasedání Italské biskupské konference z 27. 5. 2021*; CHIRON, *Sensus fidei...*

¹⁵² Např. Severino DIANICH, „Carismi e sinodalità,” in *Synodalità*, ed. R. Battocchio – L. Tonello, s. 17–33; SŽC 6, 46, 53, 55, 109.

¹⁵³ SŽC č. 79.

¹⁵⁴ VITALI, „Sinodalità della chiesa...”, papež není biskupem celé církve, ale má zvláštní službu pro *communio ecclesiarum*. Stejně by se mohl „jedním” myslet farář, ač v jiném smyslu než biskup.

¹⁵⁵ SŽC 3, 66, 72, 106.

¹⁵⁶ Proto „komunitní” rozlišování. Srov. Simona S. RUTA, „Chiesa e sinodalità,” in *Il discernimento*, ed. E. Bordello – V. Mignozzi – D. Moretto, Verucchio: Camaldoli, 2018, s. 163–196.

¹⁵⁷ Srov. Alphonse BORRAS, „La sinodalità formale in atto,” *Concilium* 57 (2021): 99–110; SŽC 75, 100, 110–111.

dou dialog a dosahují konsenzu¹⁵⁸ (*decision-making*), ale jen *jeden* (příp. *někteří*) – který musí být účasten onoho *všichni* také konzultací všech¹⁵⁹ – dostává autoritu rozhodnout (*decision-taking*; SŽC 67). *Jeden* a *někteří* vždy určitým způsobem zastupují¹⁶⁰ celek, proto musí být kolegialita propojená se synodalitou.¹⁶¹ Pastýři jsou na základě daru autority (SŽC 17) služebníky jednoty Božího lidu, který je jim svěřen,¹⁶² ten se však na této „moci“ podílí (SŽC 18).¹⁶³

*Že reforma církve k pravému uskutečňování poslání vede skrze synodalitu, potvrzuje magisterium Františka:*¹⁶⁴ Důsledně se vrací k zásadě neustálé obnovy, „pastorační konverze“ církve (EG 26), aby byla ve shodě s Kristem, jeho evangeliem a sloužila své misii ke všem: to je „směr“ jejího „krácení“, protože žije pro lidstvo, se kterým kráčí.¹⁶⁵ Synodalita je proto konstitutivním rozměrem církve (EC 6).¹⁶⁶ Misie též je z podstaty synodální, protože je sdílením víry každého.¹⁶⁷

Jaké pastorační imperativy je možné z našeho zkoumání a rozlišování vyvodit pro naše partikulární církve?

3.1 Konverze – obnova víry a zdravé spirituality

Základem (SŽC 107), kterým začíná cesta každého člena Božího lidu i diecéze, je duchovní obrácení. Začíná obnovou víry a pokračuje obno-

¹⁵⁸ SŽC 21, 94; konsenzu je věnováno více pozornosti např. v SALATO, „Per una chiesa sinodale...“

¹⁵⁹ SŽC 68–69, 78, 81, 88. Dále např. VITALI, „La circolarità tra sensus fidei e magistero...“

¹⁶⁰ Tak biskup reprezentuje partikulární církev. Srov. José PRISCO, „Las conferencias episcopales en una iglesia sinodal,“ in *Conferencias episcopales*, ed. J. N. Regodón – G. T. Arias, Madrid: Biblioteca Autores Cristianos, 2017, s. 386–404; Roberto REPOLE, „Sinodalità-collegialità,“ in *La sinodalità nella Chiesa*, ed. Arcidiocesi di Milano, Milano: Centro Ambrosiano, 2018, s. 69–94.

¹⁶¹ Kolegium biskupů slouží *communio ecclesiarum*. Kolegialita se tedy děje uvnitř synodality: SŽC 7, 60, 62.

¹⁶² SŽC 57.

¹⁶³ Srov. NOCETI, „Laici e sinodalità,“ s. 93–105.

¹⁶⁴ Srov. FRANTIŠEK, *Homilie při mši svaté na zahájení synody* z 10. 10. 2021.

¹⁶⁵ Srov. FRANTIŠEK, *Promluva na zahájení 70. generálního shromáždění Italské biskupské konference* z 22. 5. 2017.

¹⁶⁶ FRANTIŠEK, *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*

¹⁶⁷ DIANICH, *Magistero*, s. 15.

vou identity, mentality a „skutků“ víry. Zde je propojeno a navzájem se potřebuje, a to u laiků i kleriků:

- očistění od nesprávného i lepší žití Božího;
- spiritualita i poslání, neboť „život sílí, když se daruje“ (EG 10);
- individuální i společný rozměr (EG 87; GEx 142).

Je třeba nejprve obnovit „vertikální synodalitu“ s Pánem, mystický vztah s ním,¹⁶⁸ a to setkáváním s ním (EG 3, 7–8; 259nn)¹⁶⁹ a nasloucháním jemu v Božím slově i v lidech. Zvláštním způsobem je třeba obnovit jmenovaný společný rozměr: církevní identitu v Kristu, identitu „rodiny“, „my“, společenství Božího lidu (SŽC 108),¹⁷⁰ které nutně potřebuje každého s jeho originálními dary, charismaty a spoluzodpovědností, pokud může být církev plodná v Božím působení „jen“ ve svém celku spíše než jako skupina aktivních či profesionálů. Plodem obnovy vztahu s Pánem, zakoušení jeho milosrdenství i tohoto celku církevní rodiny by pak mělo být také očisťování od upřednostňování sebe, svých skupin a zájmů (EG 131), ale i přijetí reality hříšnosti každého člověka, který potřebuje ke svatosti dorůstat. Dalším plodem musí být láska a služba (DCE 1 a 17), počínaje vzdálenějšími. Takový život je už sám o sobě svědectvím.

Nejen „objektem“, ale i subjektem *formačního doprovázení* k této konverzi (EG 171) je opět celý Boží lid.¹⁷¹ Cílem je růst jedinečné identity a způsobilosti úlohy každého jeho člena i celého společenství. Mezi nástroji a předměty formace vidíme jako potřebné zejm. život z Božího slova a zapojování do poslání (EG 120).

Biskupové a kněží potřebují: obnovu víry, že Bůh působí v každém pokřtěném (a určitým způsobem v každém člověku), dává mu nenahraditelné dary a charismata k pastorační službě i hledání pravdy v církvi. Proto je třeba, aby jako muži dialogu každému naslouchali. Potřebují obnovit identitu synů „matky“ církve (EG 139), jimiž jsou stále: synů církve, která poznává, vykládá a střeží pravdu víry (SŽC 45), Božího lidu, na kterém stojí „pyramida“ církve.¹⁷² To má také vést k obnově

¹⁶⁸ Karl RAHNER, *Schriften zur Theologie* VII, Einsiedeln: Benziger, 1966, s. 22.

¹⁶⁹ R. Cantalamessa říká, že se zde poprvé v magisteriu mluví o osobním setkání s Kristem, otevřeném každému. *Druhé postní kázání pro papeže a jeho spolupracovníky* z 10. 3. 2023.

¹⁷⁰ Srov. Assunta STECCANELLA, „Formare a una mentalità sinodale,“ in *Synodalità*, ed. R. Battochio – L. Tonello..., s. 373.

¹⁷¹ RF Úvod, s. 7–8, dále č. 125–127, 148, 150–151.

¹⁷² FRANTIŠEK, *Promluva při obřadu k výročí 50 let založení Synody...*

bratrství: jsou členy lidu a bratry svých bratří a sester.¹⁷³ Jejich identita a služba – i když nese svoji originalitu a čerpá ze svátosti kněžství – vyrůstá z darů celku (EG 237) Božího lidu.¹⁷⁴ Proto mají obnovit identitu, že jsou nejprve spolupracovníky sboru biskupů v čele s biskupem římským, kněží také spolupracovníky svého biskupa a členy kněžského sboru (DŽC 81) poslaného do celého světa,¹⁷⁵ a až následně faráři. Ve své farnosti mají „reprezentovat“ celé Kristovo tělo. Je potřeba také obnovit služebnost, která je na „služebném kněžství“ specifická.¹⁷⁶ Jednou z forem této služby je být svátostí Krista-hlavy (QA 87): nestojí nad ostatními, ale je zaměřena na svatost údů Těla, nositelů všeobecného kněžství. To také znamená shromažďovat všechny dary v jeho členech a být „svátostí synodality“.¹⁷⁷ V jejich službě autority se to projevuje shromažďováním darů ve smyslu *sensus fidei* (schopnosti přispívat k vidění pravdy; RF 120) jemu svěřené části Božího lidu, celého univerzálního Božího lidu a jeho Tradice, vykládané církví, a hlásáním poznané pravdy. Kromě nich a budoucích kněží zvláštní formaci potřebují i *jáhni*,¹⁷⁸ *katechisté a jiní zástupci farních společenství, kteří na službě vedení dostávají účast*. Prioritou je prvenství misijního poslání¹⁷⁹ a chápání, že subjektem pastorače je celý lid jim svěřeného společenství (mají být služebníky participace všech členů) a hlavního subjektu – diecéze a celé církve.

3.2 Od spirituality „otevřeného společenství“ Božího lidu k jeho praxi

Cílem je společenství všech povolanych ke spáse s Bohem. Přináležitost k církvi má dozrávat do spirituality, projevující se společným životem společenství (v aktivní otevřenosti pro všechny, kteří do něj mohou patřit).¹⁸⁰ Partikulární církev bude schopna držet se pravdy a dobře naplňovat své poslání jen společně. To znamená dvojí:

¹⁷³ KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Dopis kněžím* z 19. 3. 2022.

¹⁷⁴ FRANTIŠEK, *Katecheze při generální audienci* z 5. 11. 2014.

¹⁷⁵ SROV. KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Direktář pro službu a život kněží* ze 14. 1. 2013, č. 31, 15.

¹⁷⁶ Tamtéž, č. 25.

¹⁷⁷ SROV. FROSINI, *Una Chiesa di tutti...*, s. 147.

¹⁷⁸ Jáhenské službě bude třeba věnovat pozornost.

¹⁷⁹ RF, Úvod, s. 7 a č. 91.

¹⁸⁰ SROV. FRANTIŠEK, *Promluva k referentům synodálního procesu italské církve* z 25. 5. 2023.

Konkrétní život dovnitř společenství církve

Communio se musí stát skutečností: spoluprací s „univerzální“ církví (také mezi různými partikulárními církvemi) a jejím magisteriem, uvnitř diecéze a farností mezi sebou. Žité společenství předpokládá funkční komunikaci a kulturu setkávání (EG 87; ChV 169), naslouchání a dialogu,¹⁸¹ službu blízkostí a něhou (EG 88) a vytváření reálného společenství bratří a sester (EG 88; AL 100).¹⁸² Kromě bohoslužeb je třeba nalézat další formy setkávání, ideálně celého společenství.¹⁸³

Nové otevření se širšímu synodálnímu společenství

Kráčet s Božím lidem jsou pozváni i ti, kteří nesplňují všechny vnější známky jeho členů. Nové vykročení v tomto je úkolem (FT 77–78, 151) také na rovině strukturální farností i diecézí. Ekumenismus je jednou z konstitutivních oblastí.¹⁸⁴ Stejně tak se v magisteriu mluví, a hlavně skutky dosvědčuje, nutnost „spojenectví“ dialogu a spolupráce se všemi lidmi (FT 104, 287).¹⁸⁵

3.3 Vykročení na cestu misie – církev „přijímající“ a „vyhazující“

Jestliže Kristova církev žije pro všechny národy (Sk 1,8; ChL 55, 64) a rozšiřuje se a směřuje k eschatologickému *communio*, musí se projevovat na jedné straně lepším přijetím a doprovázením těch, kteří přicházejí,¹⁸⁶ a to

¹⁸¹ Srov. STECCANELLA, „Formare a una mentalità sinodale...“, s. 380.

¹⁸² Srov. „Konverze ke spiritualitě společenství“..., s. 93–94, 96.

¹⁸³ Srov. FRANTIŠEK, *Rozhovor s irskými studenty* z 25. 4. 2022.

¹⁸⁴ EG 244, 246; Mario GALGANO, „Rozhovor s kard. Kochem“ <https://www.vaticannews.va/cs/vatikan/news/2023-03/deset-let-pontifikatu-kardinal-koch-vzdava-hold-ekumenismu-las.html> [zveřejněno 10. 3. 2023, cit. 17. 3. 2023]; nejen v modlitbě za jednotu, ale i živěním touhy k ní [Robert Svatoň, „We do not walk alone on the Path to God's Kingdom,“ *Acta Missiologica* 16 (2022): 138–153] a hledáním příležitostí se skutečně setkat, vést dialog, rozlišovat společnou cestu, také ve spolupráci [Pavel Ambros, „Pastorační služba biskupa jednotě Božího lidu,“ *Studia theologica* 23, č. 3 (2021): 1–17] při modlitbě za svět, na misií včetně služby lásky; Papežská rada pro jednotu křesťanů, *Biskup a jednotu křesťanů: Ekumenické vademecum* z 5. 6. 2020, Předmluva, č. 4, 32–34, 38–39.

¹⁸⁵ Srov. XV. ŘÁDNÉ GENERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ, *Mladí lidé, víra a rozlišování...: závěrečný dokument...*, č. 125–126; FRANTIŠEK, *Promluva k delegaci United Association of Humanistic Buddhism* z 16. 3. 2023; SŽC 4.5; EG 239; FT 152, 180–182, 199, 203, 217, 271.

¹⁸⁶ FRANTIŠEK, *Promluva k věřícím farností regionu Rho v milánské arcidiecézi* z 25. 3. 2023.

s co největším zapojením společenství,¹⁸⁷ na straně druhé hledáním a vycházením k těm, kteří nepřicházejí (EG 24).

3.4 Inicie a rozvoj synodálních orgánů

Nepostradatelnou na cestě obnovy diecézí je proměna struktur participace a moderace spoluúčasti celého lidu na jeho poslání. Nenahrazují celek, ale slouží mu dialogem¹⁸⁸ či iniciací konkrétních kroků pastorače. Jejich základními metodami mají být modlitba a naslouchání Božímu slovu pro duchovní rozlišování, včetně naslouchání všech členů navzájem a všem v Božím lidu (SŽC 109c; mluví se o vhodnosti využívat metodu navrženou pro synodální skupiny¹⁸⁹) se zvláštním důrazem na periferie, včetně naslouchání ostatním církevním společenstvím (partikulárním církvím, farnostem atd.), a nakonec čerpání z darů magisteria.¹⁹⁰ Práce se má nést v chápání církve jako jednoty v různosti. Jejich prvním cílem je misie celého lidu vydávat svědectví evangelia všem. Obnova se týká zejména:¹⁹¹

Synody a její metody

Donedávna se v české církvi zdálo, že konat diecézní synodu je iluze. Jestliže je však první ze struktur rozlišování, směřování k ní je imperativem. Nabízí se navázat na současnou synodu a její logiku: aby celý lid diecézí pokračoval v práci se závěry konzultací, ale s větším důrazem, aby na konzultace navázalo skutečné komunitní duchovní rozlišování i se zapojením pastýřů, kteří by měli reagovat na vyslovená přání a výzvy, vedli s laiky o tom dialog a až na základě společného rozlišování rozhodli a informovali o tom, včetně rozhodnutí odlišných od pohledů členů Božího lidu. Doporučujeme počítat se synodním setkáním po závěru biskupské synody v rámci implementační fáze (asi v r. 2025) a při-

¹⁸⁷ Vzorem by mohl být katechumenální model.

¹⁸⁸ Srov. *Směrnice pro službu pastoračních rad farností v plzeňské diecézi... Příloha: Prováděcí pokyny ke Směrnici pro službu PRF v plzeňské diecézi*, ad 1.1.

¹⁸⁹ Což ale zároveň vyžaduje její zrání a správné chápání. Srov. GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT BISKUPSKÉ SYNODY, *Towards a spirituality for synodality* ze 14. 5. 2022.

¹⁹⁰ Srov. Alphonse BORRAS, „La sinodalidad como elaboración conjunta de decisiones,“ *Teología* 58, č. 138 (2021): 109; SŽC mluví dále o reflexi a studiu.

¹⁹¹ Ze všech kanonických nástrojů diecéze zde vybíráme ty, ve kterých hodnotíme prioritní potřebu proměny.

pravit metodiku, aby se co nejvíce blížilo skutečné diecézní synodě,¹⁹² aby se podařilo včas ji nachystat a zapojit co nejvíce pastýřů, laiků i lidí na okraji.

Diecézních rad

Je třeba, aby se rady učily synodálnímu fungování: v nich samých, ve spolupráci s ostatními radami, děkanstvími (vikariáty) a farnostmi (bylo by dobré také zapojovat je do spolupráce biskupa s českou místní církví). Zejména se to týká:

- *Kněžské rady*: Synodalita diecéze začíná od biskupovy spolupráce s kněžstvem, které je povoláno k účasti na plnosti jeho kněžství i jeho úkolu vedení. Ač je biskup zodpovědný a obdarovaný autoritou k rozhodování, má jej provázet s dialogem s ním. Kněžská rada má zastupovat celého kněžstva, být orgánem dialogu mezi kněžími a biskupem (a jeho organismy: pastorační radou, radou děkanů ad.). Kněží zde však nezastupují jen sebe jako stav, ale reprezentují celý Boží lid, proto je kněžská rada součástí reálné synodality (EG 31) a dbá o kontakt s ostatními kněžími zastupujícími společenství i s laiky.¹⁹³

- *Pastorační rady*: Zvláštním způsobem propojuje biskupa a celý lid vědomím spoluzodpovědnosti. Není primárně radou odborníků, ale má reprezentativní charakter: tvoří živé pojítko s celým lidem. Proto je třeba nové podoby dialogické komunikace s děkanskými¹⁹⁴ a farními rada-

¹⁹² Jeden z možných příkladů: Neapol využila současnou synodu k synodě diecézní v plném smyslu. Zasadila ji do kontextu *Evangelii gaudium*. Důraz dala na duchovní rozměr (včetně společné modlitby), počítala s ekumenickým rozměrem, formací (v homiliích a katechezích na úrovni diecézní, farní i děkanské; zvláštní byla pro delegáty) i studiem. Byly zapojeny také děkanské rady. Pracovala podle konstitucí z r. 1997 a CIC i v souladu se současnou synodou. Účast na samotném diecézním setkání byla povinná mj. pro děkany. Synoda měla tři fáze: naslouchání celého lidu, sněmy v regionech, hlavní zasedání. Srov. MIMMO BATTAGLIA, ARCIBISKUP NEAPOLSKÝ, „Orientamenti e norme del XXXI Sinodo della Chiesa di Napoli 2022,” <https://camminosinodale.chiesadinapoli.it/wp-content/uploads/sites/6/2022/04/2022.03.02-Orientamenti-e-norme-sinodali.pdf> [zveřejněno 2. 3. 2023, cit. 17. 3. 2023]

¹⁹³ Kněžská rada Neapole počítá s dvěma kněžími za děkanství. Srov. CRESCENZIO SEPE, ARCIBISKUP NEAPOLSKÝ, „Piano Pastorale Diocesano ze září 2008: Appendice: Statuto del Consiglio Presbyterale Diocesano,” <https://www.chiesadinapoli.it/wp-content/uploads/sites/2/2019/05/PIANO-PASTORALE-LIBRO-1.pdf> [zveřejněno r. 2019, cit. 17. 3. 2023], s. 80.

¹⁹⁴ V Neapoli byl v této radě jeden laik a laička z každé děkanské rady. Tamtéž, *Statuto del Consiglio Pastorale Diocesano...*, s. 86.

mi.¹⁹⁵ Vztah s kněžskou radou není nyní striktně určen, jejich vzájemné doplňování a spolupráce jsou však žádoucí.

Synodálních děkanských (vikariálních) struktur

Alespoň v brněnské diecézi v současnosti hrají děkanství důležitou praktickou roli nejen v komunikaci mezi biskupem a částmi diecéze a ve sdílení služby kněží, ale také se předpokládá jejich důležitá úloha v koordinaci pastorační.¹⁹⁶ Vidíme jejich značný potenciál, a proto i potřebu v nich rozvíjet: schopnost komunikace a spolupráce mezi nimi a biskupem a mezi všemi jejich farnostmi;¹⁹⁷ spolupráci mezi radou děkanů, kněžskou a pastorační; pastorační funkci děkanství a zapojování laiků, aby fungovaly synodálněji, vhodná může být obnova děkanských rad se zástupci laiků farností (či blízkých pastoračních celků).¹⁹⁸ Taková děkanská rada může koordinovat aktivity společné pro celé děkanství.¹⁹⁹

Synodálních struktur a stylu farností

Je třeba formovat k synodálnímu fungování i faráře a farnosti a iniciovat či proměňovat struktury a služby v nich:

- Ustanovit a doprovázet *pastorační rady*,²⁰⁰ aby se staly synodálními orgány i ve smyslu propojení s ostatními farnostmi, biskupem a diecé-

¹⁹⁵ Srov. Livio TONELLO, „Sinodalità e consigli pastorali diocesano e parrocchiale,“ in *Synodalità*, ed. R. Battocchio – L. Tonello..., s. 163; Direktář *Ecclesiae imago* (č. 204) navrhol sdružovat pastorační rady farností do oblastí, které by vybíraly své zástupce do diecézní.

¹⁹⁶ Pastorační manželů, mládeže, dětí, apoštolátu, formace, spolupráce s charitou ad.

¹⁹⁷ Srov. FRANTIŠEK, *Promluva k seminaristům k diecéze Calabria* z 27. 3. 2023; Agostino MONTAN, „La sinodalità diocesana e la guida del vescovo,“ *Orientamenti Pastoralis*, 2005, č. 1–2, s. 67–68.

¹⁹⁸ Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Omnes christifideles: Oběžník* z 25. 1. 1973, č. 12; CHIESA DI ASSISI – NOCERA UMBRA – GUALDO TADION, „Tu sei la nostra Gioia! Libro del Sinodo,“ <http://www.diocesiassisi.it/wp-content/uploads/sites/2/2017/08/24/LIBRO-CORRETTO-sinodo.pdf> [zveřejněno r. 2016, cit. 14. 3. 2023], č. 32–33. V olomoucké a pražské arcidiecézi v ní měli farnosti zástupce, ale později tento bod vypustili. Petr HRUŠKA, *Pastorační rady v české církevní provincii jako realizace synodality v pastorační praxi*, Praha: UK, 2009, s. 136–137. Později jej vypustila i plzeňská diecéze. Bylo by dobré revidovat, proč.

¹⁹⁹ V plzeňské diecézi se vyslovuje k pastorační situaci. Srov. *Směrnice pro službu pastoračních rad farností v plzeňské diecézi...*, č. 1.5.

²⁰⁰ Zejm. tam, kde nějaká farnost není soběstačná a kanonicky se nesloučí s jinou (což nemusí být vždy nutně nejlepší řešení, jestliže zde alespoň nějaké společenství je a ně-

zí²⁰¹ (zvl. pastorační radou) a celou církví a byly v kontaktu s celým lidem farnosti (členové nejsou primárně zástupci jednotlivých skupin a názo-
rů, ale celého lidu); aby byly iniciátory setkávání a formace lidu; aby hle-
daly s farářem a věřícími jejich charismata a prostor jejich uplatňování.
Potřebnou vidíme formační i praktickou podporu rad od diecézních for-
mátorů. Dobrá by byla pravidelná setkání rad, kde by slyšely zkušenosti
ostatních a seznamovaly se s vizí diecéze. Součástí formace by mělo být
i duchovní pastorační rozlišování. Pokud někde nemůže být rada usta-
novena, doporučujeme jmenovat alespoň jednu, lépe dvě osoby (např.
katechisty), které budou (s farářem) zastupovat farnost, zejm. v komuni-
kaci navenek, v důležitých rozhodnutích, případných konfliktech či ve
zpětné vazbě o fungování farnosti. Také se přikláníme k proměně vizita-
cí, aby byly více synodální a pastorační.²⁰²

- (Nejen) proto, že faráři budou pravděpodobně mít do budoucna více
farností, nebudou schopni být v nich kromě udílení svátostí dostatečně
přítomní a budou potřebovat v některých oblastech delegovat moderaci
farností (koordinace pastorační synodální spolupráce ve farnostech, jako
např. dělali koordinátoři v první fázi synody), je třeba rozlišovat, k ja-
kým službám Bůh ve farnostech povolává: kromě rad poroste význam
služeb a úkolů svěřovaných laikům, zejm. akolytů a katechistů.²⁰³ Podle
biskupa Pavla Konzbulu by se služba katechistů mohla svěřovat osvěd-
čeným jednotlivcům či manželům, kteří už podobnou službu vykonáva-
jí.²⁰⁴ Všechny služby by se měly vzájemně synodálně doplňovat.

kteří funkce farnosti fungují), by se měla s jinou propojit kromě společného faráře také
radami.

²⁰¹ Srov. *Směrnice pro službu pastoračních rad farností v plzeňské diecézi...*, č. 1.1.

²⁰² Podle biskupa Pavla Konzbulu se v brněnské diecézi budou dít při setkání na děkan-
ství i se zástupci laiků (*Příspěvek na Diecézním setkání koordinátorů a osob zapojených do
synodu 19. 11. 2022*). Považujeme za potřebné, aby zůstaly i vizitací každé farnosti.
Navrhujeme, aby proběhla část dialogu zvlášť s farářem a zvlášť s laiky. Navrhujeme
předem připravené zadání, zaměřené na vybrané oblasti. Farnosti by se na ni měly
připravit (např. při práci pastorační rady).

²⁰³ Není službou katechety v úzkém smyslu toho, kdo poskytuje katechezi, ale v širším:
podílí se na různých formách hlavního poslání církve. Motu proprio *Antiquum ministe-
rium* z 10. 5. 2021.

²⁰⁴ Srov. BISKUP PAVEL KONZBUL, *Reflexe výstupů a národní synody: příspěvek na Diecézním
setkání koordinátorů a osob zapojených do synodu 19. 11. 2022* [osobní poznámky].

ZÁVĚR

V naší práci jsme se snažili ukázat, že proměna pastorace diecéze v současnosti, aby směřovala k naplňování svého poslání, vyžaduje růst synodality celého Božího lidu: aby všichni společně (v důvěře v originální dary Ducha každého z nich) rozlišovali a podnikali kroky, které k tomu Bůh ukazuje. Navrhli konkrétní nástroje a kroky, které by k tomu měly pomoci. Synodalitu jsme pochopili jako „teologickou podmínku plné přítomnosti Pána v církvi“ (Mt 18,20) a v jejím pastoračním a misijním jednání. Jestli chce česká církev sílit ve svém svědectví, nemohou pastýři mít konzultace se všemi ostatními členy Božího lidu, kteří je mohou pro svůj smysl víry mnohemu naučit. Pak i všichni věřící se budou moci s důvěrou učit od svých pastýřů i od sebe navzájem a důvěřovat, že rozhodnutí, na jehož rozlišování se účastnili, s pomocí Ducha svatého pastýři správně dokončí, a společně jej budou moci naplňovat, aby celé společenství Božího lidu mohlo růst až do eschatologického naplnění.

Renewal of the Mission of the Particular Church Through Synodality

Keywords: Synodality; Mission; People of God; Particular Churches in the Czech Republic; Change in Epoch; Pope Francis; Second Vatican Council; Spirituality; Communion; Participation; Discernment

Abstract: The article presents the results of the author's pastoral-theological thesis *Synodality and a Mission of the People of God : a Transformation of Pastoral Practice in the Diocese of Brno as a Response to the Change of an Era* (2023). The thesis was questioning how the Church should respond to the present change in epoch and especially to the weakness of the Christian testimony of the Communion of the People of God in the past and in the present time. Critical theological research, including the Magisterium of Pope Francis, and pastoral discernment demonstrate that the best answer is a synodal renewal. The work consequently offers an outline of the basic concrete features of this renewal. The work offers these results as an inspiration for other particular churches in the Czech Republic.

ThLic. Jiří Brtník
Pod kostelem 97/3
679 61 Letovice
jiri.brtnik01@upol.cz